

DIMENSIONS AND STANDARDS OF SOCIAL SERVICES FOR CHILDREN IN NAMIBIA

Rosica P. Mihaylova

ABSTRACT: This article provide essential information about the existing social services for children at risk in Namibia. Compare the services with the equivalent those in Bulgaria and look for the dimensions and standards by providing those services for residential care.

KEYWORDS: social services, children at risk, Namibia, standards.

Изследването е финансирано по проект № РД-08-85/03.02.2017 г. от параграф на фонд „Научни изследвания“ на ШУ „Епископ Константин Преславски.

Социалната работа в Намибия навлиза в страната като такава след Втората световна война чрез мисионерската дейност на църквата. Професионализирането ѝ започва на много по-късен етап след придобиването на независимостта на страната през 1990 г. Периодът между 1970 и 1990 година е белязан с бързото развитие и разпространение на социалната работа в Намибия. Социалните работници започват да създават стандарти за предоставяните социални услуги в страната, така че социалната работа да може да бъде професионализирана [ср.9, с.145]. За утвърждаването на тази сравнително млада професия в Намибия през 2004 г. е създаден и утвърден с държавен указ механизъм – Съвет по социална работа и психология - за регистриране на социалните работници, който легитимира тяхната правоспособност и им дава правото да упражняват своята професия. Обучението на социални работници до неотдавна е било възможно само извън пределите на страната, предимно в ЮАР, докато към настоящият момент социални работници се обучават вече в намибийския държавен университет, основан 1992 г. [ср.9, с.146]. първоначално след 1990 г. работодател на социалните работници в страната е било Министерството на здравеопазването и социалните услуги, като с течение на времето и създаването на нови министерства в младата независима държава работодатели на социалните работници започват да стават и Министерството на половете, равноправието и благосъстоянието на децата и Министерството на труда и социалното благосъстояние, Министерството на младежта и спорта, както и на по-късен етап различни неправителствени организации в страната. Броят на социалните работници в страната с население малко над два милиона е все още твърде недостатъчен. „Наръчникът за социална работа и социално развитие на Африка” посочва съотношение „един социален работник на 13 519 души” [ср.9, с.146].

Като една демократично развиваща се страна, придобила неотдавна своята независимост, Република Намибия полага усилия и за развитието на социални услуги за деца и за етаблирането на стандарти за гарантиране на тяхното качество. Идеята на разработването на стандартите в страната е да спомогнат за следенето и спазването на правата на децата и оптимизиране грижата за тях извън семейна среда. Социалните услуги за деца се развиват в няколко насоки – услуги от резидентен тип, приемна грижа и настаняване в семейства на близки и роднини. Както и в социална реалност в България, винаги се поставя на първо място най-добрият интерес на детето и настаняването в социални услуги от резидентен тип се предприема като последна възможна мярка, така тази линия на работа е идентично приоритетна и в Намибия.

Демографски погледнато Намибия е една много млада държава. По данни от последното преброяване на страната през 2011 г. на фона на население 2 113 077 души 37 % от тях са под

14 годишна възраст, а между 15 и 59 години са 57 % от жителите на страната [ср.7, с.8]. Това основно се дължи на сравнително ниската продължителност на живот поради високия процент засегнато население от ХИВ и СПИН в страната – ясно изразено в данните от преброяването само 7 % от населението е над 60 годишна възраст [ср.7, с.8]. Това обуславя и високият процент на децата сираци - без един родител 13% от населението, а без двама родители – 2,7% [ср.7, с.8].

Тези демографски тенденции са неимоверно свързани и с развитието на социалните услуги за деца в страната. Като една демократично развиваща се държава, придобила неотдавна своята независимост, Република Намибия полага усилия както за развитието на социални услуги за деца в риск, така и за етаблирането на стандарти за гарантиране на тяхното качество.

Намибия има няколко министерства, които са свързани по различен начин със закрилата и грижата за децата и спазването на техните права: **Министерство на половете, равноправието и благосъстоянието на децата** (Ministry of Gender, Equality and Child welfare), **Министерство на здравеопазването и социалните услуги** (Ministry of Health and Social services), **Министерство на образованието, изкуствата и културата** (Ministry of Education, Arts and Culture). Основна роля по закрила на децата и спазването на техните права, както и предоставянето на различни социални услуги за безнадзорни деца, деца лишени от родителска грижа, деца жертви на насилие играе Министерство на половете, равноправието и благосъстоянието на децата. Министерството също така отговаря и полага грижи за децата с увреждания като подкрепя финансово семействата. За децата и семействата минаващи през различни трудности се предоставя психо-социална подкрепа, която да подобри тяхното емоционално и психическо състояние влошено например след загуба на член на семейството, насилие, случаи на СПИН и ХИВ. Подкрепата и финансирането на приемната грижа и приемните семейства е също под юрисдикцията на това министерство. Министерството на здравеопазването и социалните грижи участва в грижата за децата от аспекта на майчино и детско здраве, както и до известна степен чрез социалните услуги, които подкрепят семействата. Основната целева група на социалните услуги към това министерство са лица над 18 годишна възраст и семейства. Мисия на Министерството на образованието, изкуствата и културата е да осигури конституционното право на всяко дете и гражданин на Намибия за равноправен достъп до образование за развитието на една толерантна, продуктивна и конкурентно способна нация, както и стимулирането и поощряването на запазването на културното национално богатство и развитие и подкрепа на изкуствата.

След извоюване на независимостта си през 1990 г., Намибия освен, че ратифицира редица ключови документи за закрилата на детето, осъзнава силно осезаемата потребност и необходимост от промяна, обновяване и синхронизиране на местното законодателство с международното такова, вземайки под внимание документи като: Конвенцията за правата на детето на ООН, Африканската хартата за правата и благосъстоянието на детето, Конвенцията на Международната организация на труда за забрана и незабавно премахване на най-тежките форми на детски труд, Конвенцията за правата на хората с увреждания и други. Иницирането на процеса по смяна на законодателството за закрила на детето и разработването на нов законопроект започва още през 1994 г. и минава по дълъг и нелесен път – повече от 20 години. Първоначалният вариант на законопроекта, изготвен от Център за правна помощ и правата на човека, минава за обсъждане и преработка през различни работни групи, министерства, дискусии, работни срещи и семинари. Намибия се стреми да се възползва от опита и добрите практики на други държави като ги сравнява и анализира. Процесът на разработване на законопроекта бива придружаван и консултиран и от 2009 г. нататък от УНИЦЕФ. Окончателният вариант е гласуван от парламента и подписан от президента, респективно обнародван в държавен вестник, и влиза в сила през 2015 г. като *Закон за грижа и закрила на детето*. Законът засяга широк спектър от тематика, като също така дава нова дефиниция за дете: „лице, което не е навършило 18 години“ [2, с.13].

Законът за грижа и закрила на детето се състои от 17 глави и засяга теми като приваждане в действие на правата на децата, които се съдържат в Конституцията на Намибия и международните споразумения, които страната е ратифицирала; определение на принципите

отнасяща се до най-добрите интереси на децата. Законът предвижда също така учредяване на Национален консултативен съвет по въпросите на децата като регламентира и регулира неговите функции, състав, комитети, срещи и т.н. Предвижда се също така назначаване на детски адвокат (защитник) към офиса и структурата на държавния омбудсман. Законът обръща внимание и на семействата и възможностите за подкрепа за справяне с проблемите на децата в семейството или разширеното семейство, регламентира родителската грижа, правата, задълженията и отговорностите на родителите. Законът цели подкрепа и засилване на структурите на общността, които биха могли да подкрепят предоставянето на грижа и закрила на децата в риск. Регулира се и въпросите свързани със социалните работници при изпълнение на задълженията им в работата по закрила на децата. Законът дава яснота и по въпросите на детското правосъдие и процедурите свързани с него, учредяването на фонд за финансиране на дейностите по закрила на децата и неговото управление. Засягат се въпросите и за резидентната грижа и закрила на децата извън семействата им, в семейства на роднини и близки, приемната грижа, настойничеството и осиновяването. Дава се яснота по въпросите на процедурите и мерки за закрила, както и превенцията и ранната интервенция, трафика на деца и въпроси свързани с различните видове насилие, както и насоки за закрилата на децата относно здравеопазването, вредни и опасни културни и религиозни традиционни практики, физическо наказание, експлоатация на детския труд [ср. 2].

Законът за грижа и закрила на детето дефинира няколко различни форми на алтернативна грижа, а именно места за закрила, домове за деца, образователни центрове и центрове за развитие, приюти [ср. 2, с. 65].

В социалната мрежа от ресурси за деца в риск в страната съществуват и от 1984 г. „SOS – детски селища”. Първото такова е открито в същата година в столицата Виндхук, като в момента е с капацитет 12 SOS-семейства за приблизително 120 деца лишени от родителска грижа. На по-късен етап се развиват още две селища в други региони на страната с приблизително същият капацитет – в Тцумб през 1997 г и в Ондангва през 2009 г. В своята дейност в Намибия организацията предлага и различни тренинг програми за засилване на родителския капацитет, както и детска градина и училище, в които могат да бъдат обучавани както децата настанени в SOS-селищата, така и деца от местната общност, което спомага за по-добрата интеграция и социализация на децата в риск.

Други възможности за деца в риск и с необходимост да бъдат настанени извън семейната среда според закона са настойниците/попечителите и приемните семейства, като настойничеството най-често се осъществява в разширеното семейство, а приемните семейства са специално подбрани и обучени от социални работници. Глава 12 от Закона за грижа и закрила на детето регулира изцяло приемната грижа, нейните параметри и стандарти.

Грижата и закрилата на уязвимите рискови групи деца, както и на сираците, настанени в социални услуги от резидентен тип се регламентира и от разработените през 2009 г. от Министерство на половете, равноправието и благосъстоянието на децата „*Минимум стандарти за резидентни услуги за грижа за деца*”. Като социални услуги от резидентен тип в този документ се дефинират места, които предоставят временна или дълготрайна грижа за деца, имащи нужда от грижа и закрила и се разграничават и разглеждат стандартите и изискванията за следните заведения:

- **места за закрила** (*близки по същност до Кризисните центрове в българската социална система*), които са с временен или преходен характер и престоят в тях може да бъде със съдебно решение от 48 часа до 14 дни, като при необходимост се подновява на 14 дни (за не повече от 6 месеца); ползвателите на услугата са предимно деца, чакащи съдебно решение за приемна грижа, настаняване в дом за деца, реинтегриране обратно в семейството;

- **дом за деца** (*близки по същност до Центровете за настаняване от семеен тип в българската социална система*) – дълготрайно, но не постоянно настаняване на деца в риск, с възможност за реинтеграция и оптимален период на престой до 18 годишна възраст, настаняване на 6 и повече деца след съдебно решение на детския съд;

- **приют** (*близки по същност до Приюти/Център за работа с деца на улицата в българската социална система*) –заведение тип „отворени врати“ предоставящо временно настаняване на деца живеещи на улицата или деца, намиращи се в трудни обстоятелства (само

след сезиране); приютите се стремят и се концентрират предимно към интеграция на децата живеещи на улицата [ср.4, с.4].

Стандартите в посочения документ са организирани в няколко групи, засягащи цялостния процес по предоставяне на резидентен тип грижа: стандарти свързани с организационните въпроси; стандарти свързани с управлението и персонала; стандарти свързани със сградния фонд и помещенията; стандарти свързани с администрирането и финансите и стандарти свързани с конкретната грижа, работа и закрила на децата. Първите четири групи стандарти регулират административното и битово функциониране на услугите от резидентен тип, както и въпросите свързани с човешките ресурси и тяхната квалификация и ефективност. За обгрижването на децата в резидентните типове социални услуги стандартите предвиждат един детегледач за максимум 7 деца, както и наличието на социален работник и психолог, които да подсиgurят професионалното предоставяне на съответната услуга. Петата група стандарти се отнася директно към грижата и закрилата на децата и регулира въпроси свързани с обгрижването на братя и сестри; достойното и хуманно отношение към децата при работата с тях, както и изричната забрана за телесни наказания; отговорността при обгрижването; грижа за здравето и здравословното хранене на децата; достъпа до образование; възможността за участие при вземането на решения както и при изготвянето на индивидуалния план за грижа; водене на досие за всяко дете и съхраняването му на недостъпно за всеки място, като децата имат право на достъп до досиетата си съобразно възрастта си; привличане на родителите и семейството към процеса на грижа, ако съществува такава възможност и целенасочена работа за реинтегриране в семейството; спазване на правата на децата за игра и свободно време както и тези за физическо, емоционално и социално развитие. Важна част от тази група стандарти са и стандартите свързани с подготовката за самостоятелен живот; логистиката и комуникацията по изпълнението, както и процесът на проследяване и подкрепа след напускане на услугата от резидентен тип [ср.4, с.19-29].

В мрежата от социални услуги за деца в риск в Намибия все още са слабо застъпени и развити образователните центрове и центровете за развитие, които предоставят подкрепящи услуги и обучения за деца с емоционални проблеми, поведенчески проблеми, противообществени прояви и по своята същност до известен смисъл наподобяват Центровете на обществена подкрепа в България. Осезаема е и липсата на еквивалент на българските Дневни центрове, Дневни центрове за деца и младежи с увреждания. Въпреки положените колосални усилия за развитие за грижите за деца в риск в последните години, Намибия е изправена все още пред предизвикателствата на тяхното етаблиране, поддържане на качеството и развитие на допълнителни услуги за повишаване благосъстоянието на децата в страната.

References:

1. African Union, *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, OAU Doc. CAB/LEG/24.9/49 (1990), entered into force Nov 29, 1999: Addis Ababa, Ethiopia, 1990.
2. Government Gazette of the Republic of Namibia, Child Care and protection Act, Windhoek, 29.05.2015.
3. Government of the Republic of Namibia, Namibian's National Agenda for Children 2012-2016.
4. Ministry of Gender, Equality and Child welfare, Minimum standards for residential child care facilities, Namibia, March 2009.
5. Namibian's Fourth National Development Plan 2012/13 – 2016/17.
6. National Planning Commission, Vision 2030, Windhoek, 1998.
7. Namibian statistic agency, Population and housing census. Main report., Namibia 2011.
8. The constitution of the Republic of Namibia, 9. February, 1990.
9. The Handbook of Social Work and Social Development in Africa, edited by Mel Gray, Routledge, NY, 2017.

Интернет

<http://www.sos-childrensvillages.org/where-we-help/africa/namibia>

*доц. д-р Росица Петрова Михайлова
Катедра „Социална работа”
Педагогически факултет
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”
r.mihaylova@shu.bg*